

ского и культурного развития Вятского края. – Вятка: Изд. Вятского губернского земства, 1896.

Сиченко И. А. Исследование сельского хозяйства Вятского губернского земства в творческом наследии В.Г. Бажаяева

На основе научного анализа творческого наследия В.Г. Бажаяева освещено деятельность Вятского земства в сельскохозяйственном отношении. Выяснено, что сельскохозяйственная организация Вятского земства проводилась экстенсивным способом. Установлено, что достоинствами края были: мелкие доказательные участки, маленькие дешёвые фермы, общественные запашки и практические школы сельского хозяйства.

Ключевые слова: В. Г. Бажаяев, Вятское губернное земство, сельское хозяйство, сельскохозяйственная организация, наука.

Sichenko I. A. Research of Agriculture of the Vjatsky provincial zemstvo in creative heritage V.G. Bazhaev

On the basis of the scientific analysis of a creative heritage of V. G. Bazhaev it is shined activity of the Vjatsky zemstvo in the agricultural attitude. It is found out that the agricultural organisation of the Vjatsky zemstvo was made by an extensive mean. It is positioned that advantages of edge were: small demonstrative fields, small cheap farms, socially plough and practical schools of agriculture.

Keywords: V. G. Bazhaev, the Vjatsky provincial zemstvo, agriculture, the agricultural organisation, seins.

УДК 63:001:930 «Вернадський» (477)

Чернова Н.Ф.

РОЛЬ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО В СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ СТРУКТУРИ АГРАРНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ

За допомогою історико-наукового, історико-порівняльного, аналітико-синтетичного, бібліографічного, а також із застосуванням методів персоналізації та джерелознавчого й архівознавчого аналізу висвітлено роль видатного вченого, організатора науки, академіка В. Вернадського в створенні та діяльності Сільськогосподарського вченого комітету України – головного осередку аграрної науки в країні. Комплексне застосування різноманітних способів пошуку, аналізу та синтезу забезпечило можливість оптимального використання архівних джерел, виданих друком документів та наукових праць. Зазначено внесок В. Вернадського у розвиток вітчизняної аграрної науки при різних системах влади на українських землях в 1919–1920 рр.

Ключові слова: історія аграрної науки, сільськогосподарська дослідна справа, Сільськогосподарський вчений комітет України, наука.

Національне значення нової академії – абсолютно зрозуміло ... Воно полягає в тому, що нова академія повинна сприяти зростанню української національної самосвідомості та української культури шляхом широкого і глибокого проникливого, наукового вивчення минулого і сьогодення українського народу та його сусідів, природи зійнятої ними країни у всіх її нескінченних проявах.

(В. Вернадський)

Вивчаючи роль і внесок В.І. Вернадського в розвиток різних наук, вкотре усвідомлюєш масштабність особистості, його пророчий дар, глибину наукового світогляду і духовності цієї неординарної людини, що сповідувала в самі непрості часи найвищі цінності людства. Створені ним нові наукові напрями були життєво необхідними, а тому і нині успішно розвиваються завдяки його таланту та надзвичайній працездатності вченого, який фундаментально розробив або розвинув методологічний апарат природничих наук, послідовно використовував системний підхід до вивчення проблем, добував і узагальнював науково перевірений емпіричний матеріал, синтезував ідеї, напрацьовані різними науками в їх історичному розвитку. Багато з цих наук сьогодні набувають пріоритетне значення в умовах інтеграційної еволюції сучасного світу.

Варто особливо підкреслити, що Вернадський є у світовій науковій культурі рідкісним випадком проявлення таланту вченого і філософа, наділеного високим гуманізмом, громадянською позицією, гострим відчуттям причетності до долі Вітчизни, разом з якою безпосередньо і трепетно пережив революційні потрясіння, громадянську та дві світові війни. А тому і не випадково, що у постійному пошуку і сумнівах він перебував усе своє довге життя, намагаючись зрозуміти і охопити світ, що нас оточує, з унікальною силою та глибиною. Незмінним в його світогляді було лише глибоке переконання у визначальності ролі науки в пізнанні Природи та розвитку суспільства.

Особливо цінними для науки та долі сучасної цивілізації є те, що завдяки його таланту і могутньому інтелекту сформульовано нові погляди на природу, розроблено вчення про біосферу, концепцію ноосфери як вирішальної фази її еволюції. Геніальні ідеї В.І. Вернадського – про геологічну вічність життя, про планетарну роль людини і людства, про розширення наукової свідомості у світі – вражаюче сучасні, точні, з великим пророчим потенціалом. Праці вченого мають неоціненне світоглядне значення, оскільки доповнюють такі корінні поняття науки і філософії, як матерія, енергія, простір, час, Всесвіт.

В історичному контексті нагадаємо: він був ректором Таврійського університету, очільником Державного радієвого інституту (1922), Лабораторії живої речовини (1927, нині Інституту геохімії і аналітичної хімії ім. В.І. Вернадського), Комісії з вивчення важкої води (1934), Міжнародної комісії з визначення віку пород радіоактивними методами (1937), Метеоритного комітету і Комісії по ізотопах (1938) та багато ін. Для нашого дослідження особливо важливим є те, що В. Вернадський був організатором і першим президентом Української академії наук (1918–1921), а також відіграв вирішальну роль в становленні її ключової складової – Сільськогосподарського вченого комітету України (СГВКУ), що стало надзвичайно важливим об'єднуючим фактором в той час, коли суспільство фактично розкололося на різні політичні партії та фракції.

СГВКУ – знакове якище в історії вітчизняної аграрної науки – розпочав свою діяльність за наказом міністра земельних справ (Ч. 162) від 1 листопада 1918 р. Його першим головою згідно наказу Міністерства земельних справ (Ч. 172) був академік В.І.Вернадський.

За результатами архівних досліджень під керівництвом українських вчених встановлено, що Україна зобов'язана саме В.Вернадському появою попередника нинішньої Національної академії аграрних наук України – Сільськогосподарського вченого комітету (СГВКУ).

Визначаючи значення цієї структури В.Вернадський підкреслював необхідність того, щоб академія була з'єднана найтіснішим чином зі звичайними питаннями практичного життя, його потребами в самому широкому сенсі цього слово, щоб значення її було зрозуміло всьому населенню, всій Україні. Вона повинна у своїй діяльності відгукуватися на всі потреби народу, що вимагають наукового висвітлення. Пульс її життя повинен битися спільно з духовними і матеріальними запитами людей, оскільки цим запитам може допомогти наукове знання і наукова думка.

Повертаючись до історичної хроніки, зазначимо, що Сільськогосподарський вчений (а згодом Науковий) комітет України (СГВКУ, СГНКУ, Комітет) був однією із перших наукових інституцій. Варто відмітити, що разом з утворенням СГВКУ був відкритий і Комітет сільськогосподарської освіти. Створення і становлення СГНКУ припало на складний період в житті українського суспільства, пов'язаний зі становленням державності.

У «Короткому довіднику про діяльність Сільськогосподарського вченого комітету України за 1919 р.» підкреслюється, що розвиток сільського господарства в Україні давно виявив потребу створення в Україні центральних сільськогосподарських наукових установ, які сприятимуть організованому пристосуванню сільськогосподарської праці до її практичних потреб. З 1917 р. з метою об'єднання наукової роботи, зокрема в галузі сільського господарства, почали створюватися спеціальні органи управління, зокрема Відомство Земельних Справ, яке при різних урядах мало різні назви – Генеральне секретарство земельних справ, згодом Міністерство земельних справ при уряді Центральної Ради УНР, Міністерство земельних справ Української держави, Народне міністерство земельних справ при уряді Директорії УНР, Народний комісаріат земельних справ УРСР тощо [10, с.110]. У межах цих відомств функціонували окремі відділи, що займалися практичною і теоретичною роботою в галузі сільськогосподарської науки. Спочатку, ще при уряді Центральної Ради, при Міністерстві Земельних Справ існував Відділ дослідного діла, а при ньому були відділи: метеорологічний, ґрунтознавства та природничий з ботанічною секцією; крім того, при Департаменті Хліборобства існував Відділ боротьби з шкідниками сільського господарства, а при Департаменті Державного майна – Відділ

охорони природи. З встановленням влади гетьмана П. Скоропадського у квітні 1918 р. частина вищезгаданих органів була ліквідована, інша частина продовжила свою роботу лише формально. Однак, наприкінці 1918 р., ідучи за вимогами життя, гетьманське міністерство стало на шлях утворення в Україні організованого осередку сільськогосподарської науки, причому вперше виявився нахил надати цьому осередкові більш організованої форми, ніж було досі, об'єднавши всі заходи Міністерства Земельних Справ наукового характеру в спеціальному С.-Г. Вченому Комітеті при Міністерстві. Незважаючи на несприятливі зовнішні обставини для розвитку сільськогосподарської науки, в Україні вдалося зберегти ідею про організацію структури, яка б консолідувала науковий потенціал в аграрному секторі держави.

За свідченням науковців рішення про створення СГВКУ було прийнято Міністерством земельних справ Української держави гетьмана Павла Скоропадського ще у травні 1918 р. – раніше, ніж був створений оргкомітет про заснування Української Академії Наук [11, с.57]. СГВКУ офіційно був створений 1 листопада 1918 р. при Міністерстві земельних справ Української Держави гетьмана П. Скоропадського згідно з наказом № 162 міністра В. Леонтовича «до затвердження в законодавчому порядку постійних штатів дорученого Міністерства, утворюються в складі цього Міністерства Комітети: 1) Вчений; 2) Сільськогосподарської освіти» [5, арк. 202].

Основним завданням СГВКУ було дослідження кліматичних і ґрунтових особливостей України, також підготовка науково підтверджених рекомендацій відносно розвитку сільського господарства. Він був створений за типом свого російського аналога. Підтвердженням цього є лист № 268 т.в.о. його голови М. Шарлеманя та вченого секретаря О.Г. Алешо в березні 1919 р. до Сільськогосподарського вченого комітету в Петербурзі з проханням надіслати матеріали з організації СГВК та схему запланованих наукових досліджень з прикладного природознавства [12, арк. 21]. Даний факт пояснює, чому саме В.І. Вернадському, враховуючи досвід очолювання ним такого типу Комітету до 1917 р. в Росії, запропонували головування аналогічним в Україні. 16 листопада 1918 р., заступником міністра І. Чернишом видано наказ № 172 про призначення головою Вченого Комітету Міністерства Земельних Справ академіка Вернадського Володимира з 16 листопада 1918 р. [6, арк. 216]. Його організаційна роль в становленні Сільськогосподарського вченого комітету України стала надзвичайно важливим об'єднуючим чинником в той час. Така плідна науково-організаторська діяльність В.І. Вернадського базувалася на його великому досвіді, глибоких знаннях у галузі історії науки і її організаційних форм, на тривалому осмисленні етапів розвитку людства і ролі науки в ньому.

За два місяці перебування на посаді голови СГВКУ В.І. Вернадський

активно займався розробкою першого положення, структури і штатів Комітету (разом з О.А. Янатою), затверджених Радою Міністрів, і, головне, відпрацював магістральну стратегію функціонування галузевої дослідної справи в Україні, принципів положення якої зберегли свою актуальність і нині. Зокрема, передбачалася самостійна діяльність при збереженні координації і творчої співпраці за окремими напрямками з Українською академією наук. При цьому галузеві дослідження мали виконуватися при постійних установах (дослідні господарства, станції та інститути) за спеціально розробленими і затвердженими методиками як державне бюджетне замовлення. (Щоправда, задуми Вернадського були втілені в життя не скоро – лише 22 травня 1931 р. Постановою РНК УРСР уперше надали цій галузі самостійний академічний статус – Всеукраїнська академія сільськогосподарських наук).

У грудні 1918 р. влада змінилася, було обрано Директорію Української Народної Республіки (УНР) (Винниченко В., Петлюра С., Швець Ф., Андріївський О., Макаренко А.). 24 грудня 1918 р. в.о. народного міністра земельних справ М. Козоріз видав наказ (ч. 18) звільнити з посад усіх, хто вороже ставиться до української національної справи і до справи проведення земельної реформи, а всіх службовців, призначених з часів Гетьманщини, вважати на тих посадах, які вони займають, виконувачами обов'язків [7, арк. 253].

26 грудня 1918 р. було створено уряд на чолі з В. Чеховським. Трохи згодом, 30 грудня, вже офіційно призначений народний міністр земельних справ М.Ю. Шаповал видав наказ (ч. 29), у якому зауважено, що за два місяці діяльність Вченого Комітету не було розгорнуто. Пунктом 2 цього наказу зазначено: «замість призначення голови Комітету розпорядженням Міністерства доручити обрання Голови Вченого Комітету самому Комітетові, яке обрання мусить бути затверджене мною» [8, арк. 303-304].

Як зауважують сучасні історики, це рішення справило значний вплив на організацію нинішньої галузевої академії, де президент обирається загальними зборами. У пункті 3 вищезгаданого наказу членами Вченого Комітету Міністерства Земельних справ з 1 січня 1919 р. призначено професора П. Тутковського, професора Ю. Висоцького, професора В. Вернадського. Останнього пунктом 5 наказу з 1 січня звільнено з посади як призначеного Голову Вченого Комітету. На його місце відразу призначили академіка П. Тутковського, який до того часу очолював правління Української академії наук і повністю відповідав вимогам Директорії щодо керівництва установами такого типу [3, с. 10]. У цей час відбулося призначення першого складу членів СГВКУ: професорів П. Тутковського, Ю. Висоцького, директором Науково-досвідного відділу – приват-доцента Б. Кречуна, завідувачем Бюро ґрунтознавства – приват-доцента М. Флорова, завідувачем Ботанічного бюро – приват-доцента О. Янату, в.о. завідувача Метеорологічного бюро – М. Данилевського, також

був затверджений статут та частково визначенні форми організації його діяльності. Одночасно при СГВКУ було створено Зоологічне бюро та Ентомологічну секцію при ньому на чолі з ученим-агрономом І. Щоголівим і Фітопатологічну секцію при Ботанічному бюро під керівництвом Г.Невоводського. Також до складу Комітету було переведено Відділ боротьби зі шкідниками та хворобами рослин, який досі існував при Департаменті хліборобства, та Відділ охорони природи, підпорядкований Департаменту державного майна. Всі вищезазначені зміни обов'язково узгоджувалися з Українською академією наук, засновником і першим президентом якої був академік В.І. Вернадський (1918).

З приходом Директорії розгорнута цілком логічна українізація вертикалі влади, що була і є природним процесом для нашої держави; вона тоді торкнулася також усіх функціонуючих науково-освітніх закладів і, безумовно, УАН. У новому її Статуті від 3 січня 1919 р. на виконання Закону Директорії з'явилися доповнення до § 47 і § 57, за розпорядженням яких слід використовувати українську мову в діловодстві та обов'язкове знання української мови усіма працівниками. Пункт 62 Статуту зобов'язував усіх членів (академіків) УАН при обранні присягнутися на вірність УНР. Крім того, згідно із Законом, що набрав чинності від 31 грудня 1918 р., обов'язковою умовою було видання наукових статей, книг, брошур тільки державною мовою. Слід зазначити, що питання про мову для видань УАН стало одним із найголовніших організаційних принципів нової інституції, як втім, і для СГНКУ.

Але ситуація, що склалася стала джерелом ускладнень і незручностей у роботі В.І. Вернадського, а тому за новостворених умов вчений у своїй заяві від 31 січня 1919 р. склав із себе обов'язки члена СГВКУ.

Нові підходи у роботі Комітету відбулися після встановлення в кінці 5 лютого 1919 р. радянської влади в особі Народних Комісарів України на чолі з Х.Г. Чаковським. Нове керівництво країни намагалось налагодити стосунки з представниками наукової еліти. В свою чергу науковці та державні діячі того часу усвідомлювали важливість участі В.І. Вернадського в становленні сільськогосподарської науки в Україні [10, с.111]. В особовій справі вченого (30.01.1919–4.04.1919 рр.) з переліку особового складу співробітників Наркомзему, що зберігається в ЦДАВО України, є лист-відповідь Голови Вченого Комітету П.А. Тутковського від 20.02.1919 р. на заяву В.І. Вернадського від 30.01.1919 р. У ньому зазначено, що на засіданні Вченого Комітету 5 лютого 1919 р. його члени, обговоривши заяву, одноголосно прийшли до висновку, що залишення В.І. Вернадським, людиною великого наукового досвіду, Вченого Комітету буде значною втратою для наукової праці організації. На основі цього було прийнято постанову з проханням до академіка залишитись і надалі членом Вченого Комітету на користь науки і на поліпшення сільськогосподарського стану селянства [4, арк. 2]. На відмову вченого в офіційному листі № 125 від

13.03.1919 р., 30 березня того ж року надійшло повторне прохання (№ 304) голови СГВКУ академіка П.А. Тутковського, в якому підкреслено нівелювання обставин, які перешкоджали В.І. Вернадському, на його думку, надалі залишатись членом Комітету [4, арк. 4]. У листі № 272 від 3.04.1919 р. вчений погодився повернутися до членства в новому складі СГВКУ [4, арк. 5]. Разом з тим, Вченим секретарем О.Г. Алешо у листі № 327 від 1.04.1919 р. сповіщається, що на засіданні Комітету від 1 квітня на підставі § 12 Статуту таємним голосуванням одноголосно обрано В.І. Вернадського членом Вченого Комітету [4, арк. 6].

Як свідчать архівні документи, повернення В.І. Вернадського до СГВКУ сприяло розгортанню діяльності комітету через узгодження бюджетного фінансування, статуту, що досить часто змінювався з еволюцією ситуації в Україні, а також всіляких положень щодо регламентації роботи відділів, секцій та бюро, популяризаційних заходів тощо.

В результаті СГВКУ вже у 1919 р. мав розгалужену структурну систему: 10 секцій: ботанічна, лісова, метеорологічна, ґрунтознавства, досвідної агрономії, популяризаційна, екологічна, охорони природи, технічна, зоологічна (з двома підсекціями – ентомологічною та зоотехнічною), 8 бюро (насіннезнавства; мікології та фітопатології; бур'янів; лучної та болотної флори і кормових рослин; лікарських рослин; технічних рослин; хлібних рослин; флористичне). Цього ж року було засновано власний друкований орган – «Труди Сільськогосподарського вченого комітету України».

18 (31) серпня 1919 р. до Києва вкотре прийшла, через Добровільну Армію (ДА), нова влада. Ще 12 (25) червня 1919 р. розпорядженням Особливої наради (колегіальний дорадчий орган громадянського управління при головнокомандувачеві Збройними Силами Півдня Росії, який виконував і законодавчі, і виконавчі функції) на території, що перебувала під контролем ДА, було скасовано чинність усіх законодавчих актів українських урядів. СГВКУ залишився без фінансування, а після наказу генерала М.Є. Бредова про ліквідацію всіх установ Народного комісаріату земельних справ Комітет фактично припинив свою діяльність. Для збереження провідних національних наукових центрів 8 (21) вересня у київській газеті «Объединение», що виходила з 27 серпня (9 вересня) 1919 р., за редакцією С. Назимова, В.І. Вернадський опублікував статтю «Одна из задач дня» із відповідним закликом. Разом з тим, він особисто провів зустріч з генералом А.І. Денікіним 18.09.1919 р. у Ростові [1, с.159]. У результаті цього Особлива нарада під головуванням А.І. Денікіна, розглянувши питання про УАН та інші наукові установи, прийняла рішення зберегти їх власність і підтримати до остаточного вирішення питання про їхнє майбутнє. У середині листопада 1919 р. В.І. Вернадський, з огляду на загрозу повернення більшовиків, які могли б не пробачити йому таку співпрацю, разом із групою українських і російських інтелігентів відбув до Ростова-на-Дону, згодом до Катеринодара, Новоросійська і, нарешті, в Крим.

За час діяльності в СГВКУ В.І. Вернадський допоміг налагодити

творчі зв'язки з колегами із Петроградського Сільськогосподарського вченого комітету. Він став одним з ініціаторів зміни його назви на науковий: Сільськогосподарський науковий комітет України при Народному комісаріаті земельних справ.

В архівних матеріалах ЦДАВО України є відомості, що на 6 грудня 1920 р. В.І. Вернадський є серед членів Президії та Секретаріату Комітету «без штатної посади», тобто безоплатної. У цей період Сільськогосподарський комітет очолював С.Л. Франкфурт, товаришем голови був О.А. Яната, заступником голови – С.Ф. Веселовський, вченим секретарем – О.Г. Алешо [9, 38-39].

У наказі ч. 6 по СГНКУ від 20 вересня 1921 р., що був виданий з урахуванням затвердження Народним Комісаріатом Земельних Справ штатів та обрахунків з 25 січня 1921 р., серед членів Комітету вказано і В.І. Вернадського [2]. Фактично це остання документальна архівна згадка, що стосується академіка В.І. Вернадського в межах діяльності СГНКУ. І хоча, широкої практичної діяльності в сільськогосподарському напрямі В. Вернадському не вдалося розгорнути, оскільки після від'їзду до Ростова для урятування УАН він до Києва вже не повернувся, та все ж започатковані ним в ті часи структурні інструменти виявилися дієвими і пророчими для подальшого становлення та розвитку вітчизняної аграрної науки.

Є підстави також вважати, що у найскрутніші часи невизначеності майбутнього аграрної науки (кінець 1919 – початок 1920 рр.), разом із іншими колегами, залишаючись фактично президентом УАН, В.І. Вернадський ініціював об'єднання роботи Комітету з діяльністю УАН. Підсумком цього стало прийняття 1.02.1920 р. «Статуту Сільськогосподарського Вченого Комітету України в пристосуванні до Академії Наук», розробленого спеціальною комісією у складі М. Флорова, В. Огієвського та О. Янати [13, арк. 10-11] і остаточно затвердженого із доповненнями Спільним зібранням Української Академії Наук 15 березня 1920 р. [14, арк. 48-57].

На основі вищесказаного можна стверджувати, що В.І. Вернадський заклав фундамент для подальшої плідної діяльності Комітету. У 20-х роках ХХ ст. було відновлено дореволюційну мережу й започатковано низку нових науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів аграрного профілю; створено також розгалужену мережу дослідних установ (32 науково-дослідних інститути, велику кількість дослідних станцій, дослідних полів, опорних пунктів, лабораторій, сортовипробувальних ділянок). Науково-дослідна робота велася також у 17 сільськогосподарських вузах і на біологічних факультетах університетів. Майже в усіх регіонах було створено філії СГНКУ (Уманська, Вінницька, Одеська, Житомирська, Полтавська, Київська, Кам'янець-Подільська). У цей період за активної участі СГНКУ засновано низку періодичних видань, зокрема «Агроном», «Бюлетень боротьби з шкідниками», «Бюлетень Сільськогосподарського Наукового Комітету України», «Вісник садівництва, виноградарства та городни-

цтва», «Матеріали дослідження», «Молодий дослідник», «Вісник сільськогосподарської науки», «Сільськогосподарська дослідна справа», «Український агроном» та інші. У 1927 р. СГНКУ було реорганізовано у Науково-консультаційну раду, а його окремі секції продовжили діяльність у вигляді науково-дослідних інститутів.

Отже, В.І. Вернадський є організатором створення та становлення Сільськогосподарського наукового комітету України – тих науково-дослідних інституцій, які заклали початок багатьом науковим напрямам дослідження та здійснили вагомий вплив на розвиток всієї науки.

Література

1. Вернадский В.И. Дневники. 1917–1921 (октябрь 1917 – январь 1920) / НАНУ; Комиссия по разработке научного наследия академика В.И. Вернадского, ЦНБ им. В.И. Вернадского, РАН Архив. – К.: Наук. думка, 1994. – 271 с.
2. Вернадский В.И. Избранные сочинения [Отв. ред. акад. А.П. Виноградов. Ред. д-р геол.-мин. наук О.М. Шубникова]. – М.: Изд-во АН СССР, 1995. – Т. 2. – 615 с.
3. Вергунов В. А. Діяльність В.І. Вернадського зі становлення й розвитку вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи як галузі знань та організації (до 150-річчя від дня народження В.І. Вернадського): наук. доп. / В. А. Вергунов; НААН, ННСГБ. – К.: ФОП Корзун Д. Ю., 2013. – 20 с.
4. Бюро персонального складу С.Г.Н.К.У. Справа члена Наукового Комітету Вернадського Володимира Івановича. – ЦДАВОВ України. – Ф. 27. – Оп. 17 л. – Спр. 678. – Арк. 1-6.
5. Наказ Міністерства земельних справ 1 листопада 1918 року. Ч. 162. – ЦДАВОВУ України. – Ф. 1061. – Оп. 1. – Спр. 32. – Арк. 202.
6. Наказ Міністерства земельних справ 16 листопада 1918 року. Ч. 172. – ЦДАВОВУ України. – Ф. 1061. – Оп. 1. – Спр. 32. – Арк. 216.
7. Наказ по Народному міністерству земельних справ 24 грудня 1918 р. Ч. 18. – ЦДАВО України, ф. 1061, оп. 1, спр. 32, арк. 253.
8. Наказ по Міністерству земельних справ від 30 грудня 1918 року. Ч. 29. – ЦДАВОВУ України. – Ф. 1061. – Оп. 1. – Спр. 32. – Арк. 303–304.
9. Наказ по Сільсько-Господарському Науковому Комітету України ч. 6 від 20 вересня 1921 року, м. Київ. – ЦДАВОВ України. – Ф. 1230. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 38-39.
10. Руда О.З. Олександр Гаврилович АЛЕШО (1890–1922) – вчений та організатор української науки / О.З. Руда; НААН, ДНСГБ; за ред. В.А. Вергунова. – К., 2011. – 164 с. – (Кн. 49).
11. Панченко П.П. Аграрна історія України: Підручник. – 2-ге вид., випр. і доп. / П.П. Панченко, В.А. Шмарчук. – К.: Знання, 2000. – 342 с.

12. Сельско-Хозяйственному Ученому Комитету. Петербург. – ЦДАВОВУ України. – Ф. 1230. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 21.

13. Статут Сільсько-Господарського Вченого Комітету України, ухвалений Комісією по перегляду його 1/II 1920 р. (в складі М.Флорова, В.Огієвського і О.Янати) в пристосуванні до Академії Наук. – ЦДАВОВ України. – Ф. 1230. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 10-11.

14. Склад членів і співробітників Сільсько-Господарського Вченого Комітету України на 6 грудня 1920 року. – ЦДАВОВ України. – Ф. 1230. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 48-57.

Чернова Н.Ф. Роль В.И. Вернадского в становлении и развитии структуры аграрной науки в Украине

С помощью историко-научного, историко-сравнительного, аналитико-синтетического, библиографического, а также с применением методов персонификации, источниковедческого, архивоведческого анализа освещена роль выдающегося ученого, организатора науки, академика В. Вернадского в создании и деятельности Сельскохозяйственного ученого комитета Украины – главного учреждения аграрной науки в стране. Комплексное применение различных способов поиска, анализа и синтеза обеспечило возможность оптимального использования архивных источников, изданных документов и научных трудов. Отмечено вклад В. Вернадского в развитие отечественной аграрной науки при различных системах власти на украинских землях в 1919–1920 гг.

Ключевые слова: история аграрной науки, сельскохозяйственное опытное дело, Сельскохозяйственный ученый комитет Украины, наука.

Chernova N.F. Role of V.Vernadsky in becoming and development of structure of agrarian science in Ukraine

The role of the famous scientist, organizer of science, academician V. Vernadsky in the organization of Agricultural Scientific Committee of Ukraine – the main focus agricultural research in the country is observed through historical research, historical and comparative, analytical and synthetic, bibliography, and using the methods and sources of personalization and archival analysis. Integrated use of different ways to search, analysis and synthesis provided an opportunity optimal use of archival sources, published documents and printed publications. Contribution of V. Vernadsky is pointed to the development of agricultural science for various power systems on Ukrainian territory in 1919-1920.

Keywords: history of agrarian science, agricultural experimental deed, Agricultural Science Committee of Ukraine, seins.

УДК 636:614(092)

Чеснова Л.В.

ФЕНОМЕН СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ РОССИЙСКО-УКРАИНСКОГО НАУЧНОГО СООБЩЕСТВА ИСТОРИКОВ БИОЛОГИИ (вторая половина XX в.)

В статье освещается процесс становления и развития российско-украинского научного сообщества историков биологии. Показаны достижения в области истории биологии российских и украинских историков науки. Утверждается, что процесс самоорганизации и успешного развития русско-украинского научного сообщества